

YOKSULLUK VE KİŞİSEL GÜVENLİK

Stj.Av.
GÖKKAN*

Serdar

ÖZET

Yoksulluk,fazla üretmemeden ve aynı zamanda üretilen değerler karşılığında elde edilen değerlerin bireyler arasında,bölgelerarasında,sektörler arasında adil bir şekilde paylaşılmamasından kaynaklanır..Hızlı nüfus artışı,bir yandan ülkelerin daha fazla üretim yapmalarına imkan sağlarken,öte yandan ülkelerin daha fazla tüketmelerine de neden olur.Üstelik iklim ve doğal koşulları açısından çok iyi konumda bulunamayan ülke ya da ülke içindeki bölgelerde hızlı nüfus artışı mevcutsa,bu taktirde yoksullaşma kaçınılmaz olur.Yoksulluğun kaynakları arasında şu faktörleri de sayabiliriz:

- Adaletsiz vergi sistemi
- Yüksek faiz ve rant ekonomisi
- Piyasada tekelleşmenin olması
- Devlet teşvikleri ve küresel ekonominin iç politikaya etkisi
- Enflasyon,
- İşsizlik

Çalışamayacak durumda olanlar yüksek faiz politikası ve rant ekonomisi bireyler arasında çalışma gayretinde farklılıklar, bireyler arasında yetenek farklılıkları Piyasada tekelleşme, enflasyon, işsizlik gibi sosyal sorunların meydana getirdiği toplumsal çalkantılar ve son zamanlarda adını sıkça duyduğumuz şehir terörü veya kapkaç terörü yoksulluğun kötü sonuçlarının başında yer almaktadır. Bu sorunların temelinde yatan ülkenin doğusu ve batısı arasındaki ekonomik dengesizliktir. Kapkaç sorununun daha önce kaynağını oluşturan çocukların evden kaçması sorunu iken şimdi daha kötü bir hal alıp aileleri tarafından büyük şehirlere bilinçli olarak yollanmasıdır, dolayısıyla bu sorun daha kötü farklılıklar doğurup toplumun genelinde güvenlik sorunu yaratmakla kalmayıp bireyin şahsında ve birey-devlet anlayışı içinde de devletin birey karşısında güvenlik sorumluluğunu yerine getirmesi konusunda sorun yaratmaktadır. Kişisel güvenliğin diğer bir yönü ise hukuk devleti ilkesini baz alırsak bireyin yani yurttaşın sırf insan olduğu için bünyesinde barındırdığı bir hak olmasıdır yani kişisel güvenliği devletler ya da iktidarlar insanlara bahşetmezler. Zaten o hak bizim bedenimizde ve tutumumuzda vardır ancak iktidar yani devlet kuramı bunu sağlamakla kanunlarla düzenlemekle sorumludur. Sonuç olarak yoksulluğun meydana getirdiği toplumsal kargaşanın bireyin kişisel güvenliğini n kadar olumsuz etkilediğini ve bununla ilgili oluşan travmalara dikkat çekilmesi gerektiğini alınacak önlemlerle ilgili ekonomi politikaları caydırıcı hukuki düzenlemeler yapılması gerektiği kanısındayım.

Anahtar Sözcükler: Yoksulluk, Kişisel Güvenlik,

---

* Ankara Barosu

KENTSEL YOKSULLUK

21. yüzyıla girdiğimiz ve insanlığın bilgi toplumu sürecini yaşadığı bir dönemde, insanların ekonomik ve sosyal politikalar vasıtasıyla refah ve mutluluk içinde yaşamaları önem taşımaktadır. Yoksulluk, yalın kelime haliyle bile korkunç bir insanlık gerçeğini yansıtmaktadır. Dünyada yaklaşık olarak her beş kişiden birisi yoksuldur. Buna ilave olarak bölgesel sorunlar, iç savaşlar ve ekonomik ambargolar gibi dolaylı sebeplerden dolayı da insanlar istemeseler dahi yoksulluğa mahkum edilmektedirler.(1) Yoksulluk özellikle kadın ve çocukları son derece olumsuz biçimde etkilemektedir. Hayat standartlarında ortaya çıkan dengesiz gelişmeler, gelir dağılımı bozuklukları ve ilave olarak pek çok dışsal etkenler yoksulluğu artırıcı etkiye sahiptir. Gelişme, çağdaşlaşma ve refah toplumu olma amacına uygun olarak, yoksullukla mücadele politikalarının geliştirilmesi ve süratle uygulanması önem kazanmaktadır(2)

Yoksulluk kavramının tanımlanması, kavramın doğasındaki dinamik ve göreceli karakterden ötürü oldukça güçlükler içermektedir. Kavramın tanımlanmasındaki ve buna bağlı olarak ölçülmesindeki güçlük, yoksulluğun çeşitli boyutlarının birbirinden ayrılarak incelenmesi yöntemiyle giderilmeye çalışılmıştır. Diğer bir ifadeyle, yoksulluğun, hangi 'yoksullukları' içerdiğinin saptanmasını gerektirmiştir. Buna göre, temel olarak iki tür yoksulluk ortaya çıkmaktadır: Mutlak Yoksulluk ve Göreceli Yoksulluk.

Mutlak yoksulluk; kişinin gelir ve tüketim harcaması bakımından sahip olduğu maddi güce bakılarak saptanmaktadır. Tüketim harcamalarına göre yapılan hesaplamalar, bir kimsenin günlük olarak alması gereken kaloriyi sağlayacak temel gıdaların gerektireceği harcamaya göre yapılmaktadır. Buna göre, en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk eşiği oluşturmaktadır; gelir azlığı dolayısıyla bu eşiğin altında kalanlar 'mutlak yoksul' olarak nitelenmektedir. Mutlak yoksulluk yaklaşımı, kendi içinde pek çok sorun içermekle beraber; açlık sorununu da barındıran yetersiz beslenme koşullarıyla yüz yüze olan az gelişmiş ülkelerin yoksulluk durumunu tanımlamak için uygun görünmektedir.(3)

Dünya Bankası, günlük geliri asgari 2400 kalori değerindeki besini almaya yetmeyen insanları, mutlak yoksul olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, günlük bir dolarlık harcama seviyesi mutlak yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. Günlük bir dolar mutlak yoksulluk sınırı, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaştırılmıştır.(4) Türkiye'nin dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu grup için bu miktar dört dolardır.

Bu bağlamda kişi başına tüketilen kalori düzeyine bağlı "mutlak yoksulluk" kavramı önemli bir göstergedir.

Mutlak yoksulluk, insanın biyolojik olarak kendisini üretebilmesi için gerekli kaloriyi ve gerekli diğer besin bileşenlerini sağlayacak beslenmeyi gerçekleştirilmeyen kişiler mutlak yoksul sayılmaktadırlar. Tanımın insanın

biyolojik özelliklerini esas alarak yapılmış olması ona mutlaklık niteliği kazandırmaktadır. Göreli yoksulluk ise insanın bir toplumsal varlık olmasından yola çıkmaktadır. O toplumda kabul edilebilir en aşağı tüketim düzeyinin altında kalanlar göreli yoksul kabul edilmektedirler.

Günümüzde yoksulluk denildiğinde daha çok göreli yoksulluk kavramı anlaşılmaktadır.(5) Mutlak yoksulluk için muhtaç gibi daha özelleştirilmiş kavramlar yeğlenmektedir.

BM çevrelerinde yoksulluk kavramının operasyonalize edilebilmesi için (temel gereksinme) kavramı geliştirilmiştir. 1976 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) küresel konferansında ayrıntılı olarak tanımlanan temel gereksinimler kavramı daha sonra Dünya Bankası'na da benimsenmiştir.

Temel gereksinimler;

- 1) Bir ailenin (beslenme, barınma, giyim vb.) özel tüketimi için gerekli minimumlar,
- 2) İçinde yaşanan topluluk için topluluk tarafından sağlanan toplu tüketim konusu olan gerekli hizmetler (güvenli içme suyu, kanalizasyon, elektrik, kamu ulaşımı, sağlık ve eğitim vb.),
- 3) Kendilerini etkileyen kararların alınmasına katılma,
- 4) Mutlak düzeydeki temel gereksinimlerin, temel insan haklarının daha geniş bir çerçevesi içinde karşılanması,
- 5) İstihdama temel gereksinme stratejisine hem amaç hem de araç olarak yaklaşılması, olarak tanımlanmıştır.

Bu aynı zamanda yoksulluğun ne olduğunu da tanımlamış bulunmaktadır. Temel gereksinimler insan olmanın getirdiği onurlu yaşam hakkının evrensel düzeyde gerçekleştirilmesi olarak yorumlanabilir. Burada bireylerin toplumdaki dışlanmasını engellemeye çalışan ve bireylerin kendi geleceklerini oluşturmada fırsatların tam olarak kapanmamasını sağlayan bir tutum bulunmaktadır. Ama üzerinde uluslararası düzeyde uzlaşma sağlanmış olan bu yoksulluk çizgisinin yeterliliği her zaman eleştiriye açıktır. Bu yeterlilik ölçütü büyük ölçüde insana verilen değere bağlıdır.(6) Eğer bir insanın hakkı onun var olan potansiyelini gerçekleştirilmesine olanak verecek genel ve özel koşullar içinde yaşaması olarak düşünülürse, temel gereksinimler tanımı dar kalacaktır. Temel gereksinimler tanımına, kendini ifade edebilme, yaratıcılığını geliştirme ve kendini gerçekleştirme, mutlu ortamlarda yaşamını sürdürme gibi öğeleri eklemek gerekecektir.

Temel gereksinimlerin tanımına ilişkin bu yorumlar dışlanma gibi önemli bir başka kavramı gündeme getirmiş bulunuyor. 1960'lı yıllar için yoksulluk kavramı yaşanmakta olan toplumsal olguları kavramakta yeterli olurken, 1990'ların dünyasında "dışlanma" gibi acımasız bir olgunun gelişmesi karşısında artık yeterliliğini kaybetmektedir. Küreselleşen ve teknolojik olarak yeniden yapılanan dünya ekonomisi içinde uyum yapamayan gruplar ve kişiler daha

kolayca dışlanabilmektedir. Dışlanma da üç farklı boyut kendisini göstermektedir. Bunlar emek piyasasından dışlanma, siyasal süreçlerden dışlanma ve toplumsal ilişki ağlarından dışlanmadır. Bu gruplar toplum dışına itilmişlerdir. Yoksullar belli bir ölçüde toplumla ilişkilidir. Sanayi toplumunun dünyasında sistemin yoksullara gereksinmesi vardır. Oysa bilgi toplumuna geçen küreselleşen dünya da varsılların yoksullara gereksinmesi süratle azalmakta ve dışlanma olgusu yaşanmaktadır. Böyle üç farklı boyutta dışlanmış bir bireyin ya da ailenin yoksulluk çizgisini aşması büyük ölçüde yok olmaktadır.(7) Dışlananlar kronik yoksullar haline gelmektedir.

Yoksulluk deneyimi sadece bir gelir azlığı, temel kentsel hizmetlerden mahrum olma değildir, aynı zamanda alt sosyal statülü mahallelerde yaşama, kent mekânında marjinalleşme, sağlıksız çevre koşullarında yaşamını sürdürme, adalet, eğitimden, sağlık hizmetlerinden daha az yararlanabilme, şiddete daha açık olma, yeterli güvenliğe sahip olmamaktır. Bu bütünlük hem mekansal düzeyde hem bireysel düzeyde yoksulluğun sürekli olarak yeniden üretilmesinin koşullarını yaratmaktadır. Onun yaşanlar için bir kader gibi algılanmasına yol açmaktadır.

Yoksul bir ülkenin, gelişmemiş bir bölgesinin, fakir bir mahallesinde doğan bir çocuğun yoksul olma olasılığı çok yüksektir. Bu örnek bir yanlış anlayışa yol açmamalıdır. Gelişmiş bir ülkenin, dünya kenti niteliğindeki bir metropolünde, çok yoksul mahallelerin bulunması beklenen bir durumdur. Bu mahallelerde de yoksulluk hep birlikte yaşanan bir deneydir.(8) Çocuğun içine doğduğu bir yoksul mahallede yoksulluk çok rahatsızlık uyandırmayan, razı olunan bir yaşam biçimi haline gelebilmektedir.

Yoksulluğa bir birey ya da aile düzeyinde yaklaşıldığında da bir bütün olarak yaşandığı görülmektedir. Yoksullar kendi yaşam deneylerinde, yeterli genişlik ve kalitede konut mekânlarına sahip değillerdir, toplumsal ilişki ağlarını geliştirecek fazla zamana sahip bulunmamaktadırlar, yeterli bilgi ve hünlerle donatılmamışlardır, kendileri için uygun bilgilere, finansman kaynaklarına ulaşmamaktadır, bu koşullar birbirini desteklemekte, yoksulu içinden çıkamadığı bir yaşam biçimine hapsedmektedir.

İlkel toplumdan modern topluma ya da sanayi öncesi bir toplumdan sanayi toplumuna geçiş başarıyla gerçekleşebilseydi, yoksulluk olgusu büyük ölçüde ortadan kalkacaktı öngörülerine karşın, modernizm öncesinde nüfusun çok büyük kesimi kırsal alanlarda yaşamakta, tarım ile uğraşmakta, İçine kapalı küçük ekonomiler içinde kendi tüketimleri için üretim yapmakta ve üretimlerinin çok sınırlı bir kesimini pazara sunmakta idi. Geçimlik ekonomilerde üretim ve tüketim faaliyetleri birbirinden ayrılmamıştır. Sanayileşme sürecine girildiğinde ise piyasa için tarımsal üretime geçilerek köylülük kimliği dönüşüme uğramıştır. Köylerden çözülen büyük kitleler kentlerde sanayileşmenin ve ilgili hizmetlerdeki gelişmelerin yarattığı emek talebini karşılamak için kentlere doğru hareketlenmeye başlamıştır. Kente gelen bu köylü kitleleri kentteki yoksulluğun kaynağını oluşturmaktadır. Bu kitlelerin yoksulluğa kaynaklık etmesine değişik açıklamalar getirilebilmektedir. Bunlardan bir bölümü yapısaldır. Kapitalist sistemin karlılık

oranlarını yüksek tutabilmesi için kentlerde işsiz yedek emek ordularına gereksinmesi bulunmaktadır. Yedek emek ordusu demek güvencesiz iş ve dolayısıyla yoksulluk demek olmaktadır. Kentlere gelen bu grupların, kent ekonomisinin gerektirdiği bilgi ve hünere sahip olmayışı, dolayısıyla düşük gelirlili işlerde çalışmak ve geçekond mahallerinde yaşamak durumunda kalmalarına-neden-olmaktadır.

Eğer bir toplumda modernleşme sürecinde ileri aşamalara varılmış, uygun makro ekonomik politikalar izlenmiş ve yüksek istihdam düzeyleri sağlanmış olsa bile yine de yoksullar bulunmaktadır. Bunu dıştan gözleyenler yoksulluk olgusunun tamamen ortadan kaldırılamayışı için açıklamalar yapmak durumunda kalmaktadır.(9) Bunlardan biri toplumda zayıf ve duyarlı olanların varlığıdır, özürülüler, korunmaya muhtaç çocuklar, yaşlılar vb. gruplar toplumda çok değişik nedenlerle zayıf kalmış olanlardır. Bu zayıflıkları onları yoksulluğa itmektir. Bu nedenle yoksulluktan kurtulmalarına olanak verecek düzeyde yardım edilmelidirler. Bu toplumlarda zayıf ve duyarlı olanların dışında da hala bir yoksul kesim kalmaktadır. Onlar toplumun marjinaleri olarak adlandırılmaktadır. Bizim yoksulluk diye tanımladığımız kalitedeki bir yaşamı kendi yaşam biçimleri olarak seçmişlerdir. Böyle olunca da çok önemli sağlık sorunlarıyla karşılaşmadıkları sürece dıştan yardım edilmeye kapalı kalmaktadır.

YOKSULLUĞUN BELİRLENMESİNDE YARARLANILABİLECEK GÖSTERGELER

- Kişi başına düşen ulusal gelir,
- Kişi başına düşen gelir / harcama miktarları,
- Cinsiyet bazında ulusal gelirin dağılımı,
- Bölgeler / iller bazında ulusal gelirin dağılımı,
- Harcamalar içinde gıda maddelerine ayrılan pay,
- Bireyler için yapılan eğitim harcamaları,
- Bir öğretmene düşen öğrenci sayısı
- Cinslere göre okur-yazarlık oranı,
- Cinslere göre ortalama yaşam beklentisi,
- Doğum oranı artış hızı
- Bebek ölüm oranı,
- Sağlıklı beslenme durumu ve düzeyi,
- Temiz suya erişebilen kişi / aile sayısı,
- Kişi başına düşen doktor sayısı,
- Kişi başına yapılan sağlık harcamaları,
- Genel işsizlik oranı,
- Cinsiyete dayalı işsizlik oranları,
- Katılım mekanizmalarında cinsiyete göre durum,
- Kişi başına düşen telefon sayısı,
- Elektrikçi bulunan evlerin kır ve kent bazında oranları,
- Kişi başına tüketilen enerji miktarı,

Türkiye’de Yoksulluk

Türk kentlerinin ve İstanbul’un pozisyonu, daha ağırlıklı olarak Doğu Avrupa ve Latin deneyimlerini andırmaktadır. Doğu Avrupa kentlerinin deneyimiyle ortak yönü, 80’ler sonrasında ulusal kalkınmacılığın terk edilip görece daha liberal bir politik uygulamaya doğru geçilmesinden; Latin deneyimiyle ortak yönü, kırsal parçalanma ile meydana gelen göç sonrasında yaşanan kentleşmeyle ilgisinden dolaydır. (10)

Batı ile benzerlik, özellikle kentsel yoksulluğun yaşanma kalitesi ve ekonomik-politik dönüşümlerle derinleşmesinde görülebilir. Sistemle uyumlu, görece kendi halinde, kent dışındaki kamu arazilerine el koymayla sınırlı bir çerçeveye sahip olan gecekondulu yoksulluğu; kolay yoldan sınıf atlamaya yönelik, informal ilişki ağlarının desteğinde, zaman zaman illegal boyutlar alabilen daha saldırgan bir girişimcilik stratejisinin gelişebileceği bir karaktere doğru yönelmektedir. Yükselmek adına pek çok şeyi göze alabilecek bu kitlenin davranış biçimi ile; Batı’nın sınıf altı yoksullarının, hayatta kalabilmek ve kendisini dışlayan toplumdan, kendi hakkına düşeni koparabilmek düşüncesiyle başvurduğu illegallik eğilimi benzerlik göstermektedir.

Türkiye’de yapılan araştırmalar yoksulluğun yaygın olduğunu göstermektedir. Yoksulluk sınırı 1\$ olarak kabul edilerek yapılan çalışmalarda Türkiye’de nüfusun %15’inin yoksul olduğu tespit edilmiştir. Şayet günlük yoksulluk sınırı 1.5 \$ olarak kabul edilirse yoksul kişi oranı %38’e çıkmaktadır.

İSTANBUL’DA KENTSEL YOKSULLUK

Kentsel Yoksulluk Kavramı

Kent özelinde yaşanan yoksulluk kentsel yoksulluk olarak ifade edilmektedir. Kalori ihtiyacı aynı olsa bile, kentsel yerlerdeki tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları kırsal yoksulluktan farklılık arz etmektedir. Kentsel yoksulluğun ayırt edici özelliklerinden birisi de maliyetleri arttıran faktörlerdir. Ulaştırma maliyetleri buna önemli bir örnek teşkil edebilir. Ayrıca kentli kesimin tüketim eğilimleri, kırsal kesimden farklıdır.

Kentsel yoksulluk kavramı, kentsel mekandaki yoksulluğun, küreselleşme süreçlerinin etkisiyle, belli bölgelerde yoğunlaşma eğilimini anlatmaktadır. Buna göre, kırsal yoksulluğun basitçe karşısına konacak bir kentli yoksulluğundan daha fazla bir anlam içeriğine sahiptir. Literatürde, 'yeni yoksullar', 'sınıf-altı yoksulluğu' biçiminde de kullanımlara sahip olan kavram, bilindik genel yoksulluk anlayışından farklı bir yoksulluk tipini tarif etmektedir.

Yeni kentsel yoksulluğun, genel yoksulluktan ayırıcı tarafı, küresel ekonomik alanda meydana gelen dönüşümler neticesinde, evvelce yoksulluk sorunu olmayan kitlelerin yoksul hale gelmesi, bu yoksulluğun görece kalıcı olması ve bu özellikteki kitlenin giderek toplumsal ve mekansal süreçlerden dışlanmasıdır. Kentsel yoksulluk, kimi durumlarda bir sınıf-altı yoksulluğu biçiminde ele alınmaktadır. Sınıf-altı kitleden kastedilen, düzenli bir işi olmayan veya hiçbir işi

olmayan, devlet yardımlarına bağımlı, suç işleme potansiyeli yüksek, herhangi bir barınağı olmayan veya çok kötü barınma koşullarına sahip bir kitledir. Sınıf-altı biçiminde tanımlanan kitleye daha çok Birleşik Devletlerin metropollerinde ve 'dünya kenti' biçiminde tanımlanan Batılı ülkelerinin metropollerinde rastlanmaktadır. Daha az yaygın olmakla beraber, gelişmekte olan ülkelerin en büyük kentlerinde de benzer bir kitlenin ortaya çıkmakta olduğu gözlenmektedir. Gökdelen altlarında, metro banliyölerinde karton kutular üzerinde sürdürülen yaşam, bu kitlenin hem toplumsal hem de mekansal bakımdan 'yersizliğini' sergilemektedir. Bir zenginlik ve ilerilik simgesi olarak görülen metro ve gökdelenlerin bu kitlenin kartonlu yaşamına sahne oluşturmaları, meydana gelen zenginliğin hangi eşitsiz ölçüler içinde paylaşıldığını da göstermektedir. Türkiye'de Sokak çocukları, baliciler vb. olarak nitelenenler dışında, sınıf-altı ile benzerlik kurulabilecek yaygın bir kitle gözlenmemektedir.

Kent yoksulluğu sadece bir gelir eksikliği değildir. Beraberinde bazı problemleri de ortaya çıkarmaktadır. İstanbul'da bu problemler kendini göstermektedir. Bunlar;

- Kentsel uyumsuzluk
- Gecekondulaşma
- Sosyal marjinallik
- Sağlıksız çevre
- İşsizlik
- Kayıt dışı istihdamda artış
- Örgütsel suçlarda artış ve kentsel şiddet
- Sokak çocuklarında artış
- Kadın problemleridir.

Kırsal Alanda Mevcut Olan Kültürlerin Ve Değerlerin Kent Değerleriyle Çatışması

Bu çatışma neticesinde büyük kentlerimizde özellikle İstanbul'da gecekondu kültürünün doğmasına neden olmuştur. Gecekonducularda kır değerlerinin devam ettiği ve bunlara saygı gösterenlerin çokluğu dikkati çekmektedir. "Türk kırılışının kişiliğini etnik grubu, dini ve mezhebi şekillendirir. Kırda bu kişilik büyük ölçüde kentlerde de devam eder. Çünkü hemşeriler hemen hemen aynı bölgelere yerleşmektedirler. Kentlerdeki hemşeriler yalnızca aynı köyden olanlar değil, aynı kazadan, aynı vilayetten hatta bazen aynı mezhepten olanlardır. Örneğin; Ordu Mahallesi, Erzincanlılar mahallesi, Trabzonlular mahallesi gibi mahallelerin doğmasına sebep olmuştur.

Aynı yörelerden gelenler aynı yerlere yerleşerek kent çevresinde kendi içinde kapalı "kültür odacıkları" oluşturmaktadır. Herhangi bir mahalle ya da semt ölçeğinde olan bu odacıklar o insanların terk ettikleri yörelerin küçük bir modeli olmaktadır. Böylece Erzurumlular, Erzincanlılar, Sivashlılar, Rizeliler görünürde kentlerde ama gerçekte her biri kendi "memleketlerinde" yaşamaktadırlar. Bu durum insanların kente intibaklarını engelleyen önemli bir nedendir. Bugün İstanbul'da bu gruplaşma açık şekilde görülmektedir. Öyle ki artık ilçeler bile göçle gelen insanların ait oldukları illere göre tasnif edilmektedir.

Ekonomik Yetersizlik

Göçle birlikte kente gelen nüfusun, kentte karşılaştığı en temel güçlük işsizlik ve geçim sıkıntısıdır. Yoksulluğun ana kaynağı da zaten budur. Bu problem büyük kentlerimizde, örneğin İstanbul'da değişik sektörlerin doğmasına yol açmıştır. İşportacılık bunun en güzel örneğidir.

Büyük kentlere göç eden bu kırsal nüfus, kentte yaşamak uğruna bu yoksulluğa katlanmaktadır. Ve bu insanlar yoksulluğu hayatlarının bir parçası olarak algılamaktadırlar.

Büyük kentlerin gecekondu halkının sahip olduğu bu durum onun toplum hayatına her yönüyle katılmasını engeller. Bu katılımın asgari seviyede olması ise bu insanların içlerine kapanmasına neden olmaktadır.

İstanbul genelinde yapılan bir araştırmada “ücretli işçi-memur” meslek sınıfında kamu ve özel sektörde sadece faal nüfusun %36,6'nın bulunduğunu buna yakın bir oranın esnaf-zanaatkar-şoför olarak çalıştığını göstermiştir. Emeklilerin oranı %14,5 ve işsizlerin oranı ise %1,5'un üstünde olduğu ortaya konmuştur. Çalışma yaşamına katılma oranı düşük olduğu halde iş arayanlarında düşük olması, çalışanların ezici çoğunluğunun 18-44 yaş grubunda toplanması, kadınların %70'inin ev kadını olması İstanbul'da genelde faal işgücüne katılma oranının düşüklüğüne işaret eder. Çalışanların vasıfsız işlerde yoğunlaşması çalışan işgücünün kalitesinin düşüklüğünü göstermektedir. Çalışanlar genelde yaptıkları işlerden mutlu değildirler. Düşük ücret ve beklemedikleri işi bulamamaları bunda en önemli faktördür.

Yine gecekondu bölgelerinde oturup çalışma hayatına katılan nüfusta sigortalı çalışma oranı düşüktür. Erkeklerde bu oran %61 olduğu halde kadınlarda %20'lere kadar inmektedir. Bu da bize kayıt dışı çalışmanın yüksekliğini göstermektedir. İstanbul'da yaşamının maliyeti yüksektir. Günlük işe gidiş gelişlerdeki masraflar zaten düşük ücretle çalışan bu yoksul kesimin gelirinden önemli bir payı almaktadır.

Diğer yandan, gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi İstanbul'da da, barınma sorununun yoksullar açısından öteden beri çözümsüz kaldığı görülmektedir. Yoksulların konut ihtiyaçlarını, devlet olanaklarına başvurmaksızın kendi yöntemleri ile çözmeye çalışmaları, bu ülke kentlerindeki sağlıksız kentleşmenin temel nedenidir. Büyük kentlere kırsal alandan yapılan göçler, birçok gelişmekte olan ülke kentinde aşırı kalabalıklaşma, hava kirliliği, konut yetersizliği gibi sorunlara yol açmıştır. Kırsal alandan çeşitli nedenlerle yapılan göçler, birçok gelişmekte olan ülke deneyiminin gösterdiği gibi, aynı zamanda kentsel yoksulluğun oransal artışı için bir neden oluşturmaktadır. Kentsel yoksulluk oranının artışı; bir yandan, kır kökenli yoksulların kentlere iş bulma ümidiyle gelmelerinden kaynaklanmaktadır. Göçün yanı sıra, yetersiz eğitim, işsizlik, gelir azlığı, aile büyüklüğü gibi faktörler de İstanbul'da kentsel yoksulluğun artışına neden olarak göze çarpmaktadır.

Az gelişmiş ülkelerdeki devletlerin mali krizleri “kısır döngü” içinde kıvranan hükümetlere adaletsiz vergilendirme olanağı sunmakta bu da özellikle az gelişmiş ülkelerde bir sosyal sınıftan diğer bir sosyal sınıfa gelir transfer edilmesi suretiyle cereyan etmektedir.

Kısa vadede yoksulluğun azaltılması, uzun vadede de ortadan kaldırılabilmesi için öncelikle sorunun doğru saptanması ve çözüm sürecinde de doğru yöntemlerin kullanılması zorunludur. Bu süreçte sorunu saptama ve yöntem oluşturma noktasında ülkelerin özgül koşulları elbette ki önemlidir. Ancak özellikle uluslar arası kuruluşlar aracılığıyla ortak çözüm yöntemleri de geliştirilebilir. Alınacak önlemlerin sisteme bağlı uzun vadeli çözümlerle birlikte ancak onlardan da ivedi olarak kısa vadeli önlemlerin şu önlemler alınmalıdır:

- Yoksulluk tüm yönleriyle tanımlanmalı,
- Yoksulların, yoksulluk sınırları ve toplumsal kategorileri tanımlanmalı,
- Yoksulluğun ölçümü ve tespitinde kullanılacak yöntemlerin tanımlanması,
- Yoksulluğa yol açan ekonomik, siyasal, toplumsal ve yapısal faktörlerin tanımlanması,

- Uygulanacak politika ve stratejilerin belirlenmesi

Yoksulluğun azaltılması ve uzun vadede ortadan kaldırılması sürecinde izlenecek / izlenmesi gereken politikalar:

- Toplumda, başta kadınlar olmak üzere tüm toplum katmanlarının okuryazarlık düzeyinin artırılması,
- Okul yönetimleri özerk hale getirilmeli, okullara sağlanan olanaklar artırılmalıdır,
- Mesleki eğitim yaygınlaştırılmalı, ulusal ekonominin gereksinim işgücüne gereksinim duyduğu alanlara önceli verilmelidir,
- Yükseköğretimde kalite artırımı yaratılmalı, bilimsel ve ekonomik özerklik sağlanmalıdır,
- Kız öğrenciler teşvik edilmeli, gerekirse burs sistemi uygulanmalıdır,
- İktisadi büyüme maksimize edilmelidir,
- İşsizliğin azaltılması ve istihdamın artırılması için gerekli önlemler alınmalı ve hayata geçirilmelidir,
- Makro ekonomik dengelerin yerleştirilebilmesi için siyasal istikrar sağlanmalıdır,
- Tarım arazileri ıslah edilmeli, bölgesel koşullar dikkate alınarak ürün yetiştirilmeli ve bu alanda çalışanlar sübvansede edilmelidir,
- Kayıt dışı ekonominin önüne geçebilmek için uygun vergi oranları uygulanmalıdır,
- Ulusal gelirin büyümesi sağlanması ve bölüşüm adil yapılmalıdır,
- Kadın emeği daha çok işgücüne katılımı sağlanmalı, bu yolla cinsiyet arası eşitsizliklerin önüne geçilmeli,
- Yoksulların temel gereksinimlerinin karşılamak amacıyla sosyal koruma ve rehabilite planlarının hazırlanıp, hayata geçirilmesi,
- İnsanların uzun vadede yaşam kaliteleri yaşamlarını etkileyen çevresel faktörler düzenlemeli, sürdürülebilir bir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması arasındaki bağ doğru kurulmalıdır,

KAYNAKÇA

- AKAD, İSMAİL. Endüstri Sosyolojisi, D.E.Üniv. İİBF Yayını, İzmir:1982.
- AKTAN, COŞKUN CAN. “Dünyada ve Türkiye’de İnsani Gelişme”, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayını, 2002.
- ALADA, ADALET B. VE DİĞ. “Küreselleşme, Yoksulluk ve Şiddet Bağlamında Sokak Çocukları”, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları, TODAİE Yayını No: 311, Ankara:2002.
- ALBAYRAK, Turgay. Üçüncü Dünyalaşma Bakış Açısı Çerçevesinde Kentsel Yoksulluk ve Dünya Bankası Stratejileri. Yüksek Lisans Tezi, 2002.
- ASHCRAFT, R. “ Liberalism and the Problem of Poverty”, Critical Review, 6 (4), 493-514.
- BAUMAN, ZGYMUNT . Çalışma Tüketicilik ve Yeni Yoksullar, İstanbul: Sarmal Yayınevi, 1999.
- DİLİK, SAİT. Türkiye’de Sosyal Sigortalar: İktisadi Açından Bir Tahlil Denemesi, AÜ SBF Yayını, Ankara:1971.
- DPT. Milli Kültür Özel İhtisas Komisyonu Raporu, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Hazırlık Çalışması, DPT yay., Ankara 1983.
- DPT. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele ÖİK Raporu, Ankara:2001.
- DUMANLI, RECEP. Yoksulluk ve Türkiye’de ki Boyutu, DPT Uzmanlık Tezi, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara:1996.

